

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2014 - 2020

ΣΥΜΗ

A. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

A.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ – ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Σύμη βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο του συμπλέγματος της Δωδεκανήσου ανάμεσα στη νήσο Ρόδο, και τα παράλια της Μικράς Ασίας. Η Σύμη είναι το όγδοο σε μέγεθος νησί της Δωδεκανήσου. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Καλλικράτης, ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Ρόδου και αποτελεί τον ενιαίο Δήμο Σύμης.

Απέχει περίπου 22 ναυτικά μίλια από τη Ρόδο, 230 ναυτικά μίλια από το λιμάνι του Πειραιά και 6 ν.μ. από τη Μικρασιατική ακτή. Η έκταση της είναι 58,1τ.χλμ. με μήκος ακτών 85 χλμ. Έχει πολυχιδή ακτογραμμή με απόκρημνες ακτές, οι οποίες παρουσιάζουν ένα πλήθος από ακρωτήρια, όρμους και λιμάνια. Έχει δε τα εξής τρία λιμάνια : της Σκάλας στον όρμο της Σύμης, του Πεδίου στον ομώνυμο όρμο και του Πανόρμου ή Πανορμίτη, όπου βρίσκεται και η Μονή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Γύρω από το νησί υπάρχουν πολλές νησίδες και βραχονησίδες. Η μεγαλύτερη νησίδα είναι η Νίμος και ακολουθούν τα Σεσκλιά. Οι βραχονησίδες της είναι το Αρτηκονήσι, ο Κουλουντρός, το Τρούμπετο, ο Χονδρός, η Πλάτη, η Οξειά, οι Διαβατές και ο Μαρμαράς. Το νησί είναι κυρίως ορεινό με πολλά βράχια χωρίς πολλά ψηλά βουνά. Οι κορυφές των βουνών είναι γυμνές και αποστρογγυλωμένες και ανάμεσα τους σχηματίζονται βαθιές χαράδρες με απόκρημνες πλαγιές. Το ψηλότερο βουνό είναι η Βίγλα και έχει ύψος 616 μ.. Μεταξύ των υψωμάτων της υπάρχουν λίγες μικρές εύφορες πεδιάδες.

Σήμερα στο νησί υπάρχουν 5 οικισμοί: της Σύμης, του Εμπορειού, της Μαραθούντας, του Πεδίου και του Πανορμίτη.

Στην Σύμη δεν υπάρχει μετεωρολογικός σταθμός και τα παρακάτω δεδομένα είναι από τον μετεωρολογικό σταθμό της Ρόδου (Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία) και αφορά την χρονική περίοδο 1955-2013. Η μέση ετήσια θερμοκρασία που καταγράφεται στον προαναφερθέντα μετεωρολογικό σταθμό ανέρχεται στους 19,27 °C, ενώ οι μέσες μηνιαίες τιμές κυμαίνονται μεταξύ 12,18°C (Ιανουάριος) και 27,24 °C (Αύγουστος). Η μέση ελάχιστη μηνιαία θερμοκρασία αέρα 9,18°C, καταγράφεται το μήνα Φεβρουάριο, ενώ η μέση μέγιστη μηνιαία θερμοκρασία καταγράφεται τον Αύγουστο και ανέρχεται σε 30,65 °C. Όσον αφορά τις απόλυτες ελάχιστες και μέγιστες τιμές, η ελάχιστη καταγράφεται τον Ιανουάριο και η τιμή της

ανέρχεται στους -4,00°C, και η μέγιστη τον Αύγουστο όπου ο υδράργυρος ανέρχεται μέχρι και τους 40 °C. Το μέσο ύψος υετού καταγράφεται κατά το μήνα Δεκέμβριο και η τιμή του ανέρχεται σε 157,22 mm.

Επίσης, όπως φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα οι μήνες που εμφανίζουν τη μέση ένταση ανέμου είναι οι καλοκαιρινοί μήνες και ειδικά ο Ιούλιος με επικρατέστερη διεύθυνση τη Δυτική. Η μέση ετήσια σχετική υγρασία, για την ευρύτερη περιοχή της Ρόδου, ανέρχεται σε 66,24% .

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
Μέση Μηνιαία Θερμοκρασία	12,18	12,29	13,92	16,76	20,68	24,86	27,02	27,24	24,83	21,03	16,8	13,7
Μέση Μέγιστη Θερμοκρασία	15,11	15,23	16,94	19,96	24,11	28,26	30,41	30,65	28,16	24,48	20,15	16,68
Μέση Ελάχιστη Θερμοκρασία	9,27	9,18	10,54	13	16,31	20,4	22,74	23,23	21,06	17,45	13,64	10,83
Απολύτως Μέγιστη Θερμοκρασία	22,0	22,0	27,6	30,6	34,8	37,4	40	42	36,6	33,2	28,4	22,8
Απολύτως Ελάχιστη Θερμοκρασία	-4,00	-2,20	0,20	5,20	5,00	12,60	14,60	17,00	10,20	7,20	2,40	1,20
Μέση Σχετική Υγρασία (%)	70,52	69,56	69,44	67,41	65,67	59,23	58,46	60,81	62,16	67,69	71,42	72,55
Μέσο ύψος υετού σε mm	151,96	102,43	68,86	29,28	17,13	1,83	0,33	0,17	6,22	58,31	89,22	157,22
Μέση μηνιαία διεύθυνση ανέμων	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ
Μέση Ένταση ανέμου σε κόμβους	7,31	8,24	8,4	8,56	8,36	10,26	11,52	11,21	9,54	6,61	5,96	6,89

Πηγή: EMY -Μετεωρολογικός Σταθμός Ρόδου

Σύμφωνα με τα στοιχεία που τηρεί η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας το μέσο ετήσιο ύψος των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων στους επτά σταθμούς της Ρόδου από το έτος 1985 έως και το έτος 2012 κυμαίνεται από 480,65 – 807,5mm, όπως φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΒΡΟΧΩΠΤΩΣΕΙΣ (mm) ΕΤΩΝ 1985-2012

	ΥΕΒ ΡΟΔΟΥ	ΑΠΟΛΑΚΚΙΑ	ΑΠΟΛΛΩΝΑ	ΕΜΠΩΝΑ	ΚΑΤΤΑΒΙΑ	ΛΑΕΡΜΑ	ΣΙΑΝΝΑ
Ελάχιστες τιμές	425,00	278,00	436,00	459,30	192,50	231,30	266,10
Μέγιστες τιμές	1.326,50	773,00	1.130,20	1.741,00	801,00	1.140,60	830,00
Μέσος όρος	807,50	480,65	740,98	935,01	479,87	655,53	549,60

Πηγή :Δ/ση Αγροτικής Οικονομίας

A.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το ανατολικό τμήμα της Σύμης και οι νησίδες ΚΟΥΛΟΥΝΔΡΟΣ, ΣΕΣΚΛΙ, ΤΡΟΥΜΠΕΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΑΣ, ΚΑΡΑΒΑΛΟΝΙΣΙ, ΜΕΓΑΛΟΝΙΣΙ, ΓΙΑΛΕΣΙΝΟ, ΟΧΕΙΑ, ΧΟΝΔΡΟΣ, ΠΛΑΤΥ, ΝΙΜΟΣ έχουν αναγνωρισθεί από την επιστημονική κοινότητα ως οικολογικά σημαντική περιοχή. Το κυπαρισσόδασος στο εσωτερικό του νησιού και το ανατολικό τμήμα της Σύμης έχουν ενταχθεί στο **δίκτυο NATURA 2000** με κωδικό GR4210025, ενώ ολόκληρο το νησί αποτελεί σημαντική Περιοχή για τα πουλιά της Ελλάδας.

Η Σύμη είναι το μοναδικό νησί των Δωδεκανήσων που παρουσιάζει τόσο έντονη ανομοιογένεια στη βλάστηση. Δεν εμφανίζει καθόλου μακία βλάστηση (θαμνώνες κ.λπ.) και οι φρυγανικές εκτάσεις έρχονται σε αντίθεση με τα δάση τραχείας πεύκης, κουμαριάς και κυπαρισσιού. Το ανατολικό τμήμα της εμφανίζει αρκετή βλάστηση, ενώ το δυτικό και βόρειο είναι ξηρά χωρίς βλάστηση και βραχώδες. Παρόλα αυτά είναι αξιόλογη η χλωρίδα της, που περιλαμβάνει πολλά σπάνια φυτά όπως τα *Silene echinospermoides*, *Colchicum macrophyllum*, *Phytolaca dioica*. Επίσης σε όλο σχεδόν το νησί υπάρχουν διάσπαρτες συκιές και φραγκοσυκιές καθώς και αρωματικά φυτά όπως ρίγανη, κάπαρη, φασκόμηλο και τσάι του βουνού.

Όσον αφορά στην πανίδα φαίνεται ότι φιλοξενεί σημαντικά είδη πουλιών, όπως τη γιδοβυζάχτρα, τον αρτέμη, την αετογερακίνα, τον μαυροπετρίτη και τον θαλασσοκόρακα. Επίσης στην ερπετοπανίδα, στη Σύμη έχουν καταγραφεί ο Πράσινος Φρόνος (*Bufo viridis*), η ελληνική και η γραμμωτή νεροχελώνα, 7 είδη σαυρών και 4 φιδιών. Σημαντικοί βιότοποι για τη μεσογειακή φώκια είναι η περιοχή στο ακρωτήριο Κεφαλάκι -όπου βρίσκεται σπηλιά με μεγάλο θόλο και ευρύχωρη παραλία- και η βραχονησίδα Χονδρός. Οι όρμοι της Νανούς και του Δισσαλώνα, καθώς και οι νησίδες Νίμος και Σεσκλί είναι σημαντικοί βιότοποι και καταφύγια θηραμάτων, κυρίως πέρδικας.

Ο βαθύς θαλάσσιος διαμελισμός του ίδιου του νησιού και οι πολλές νησίδες του παρείχαν την απαιτούμενη γεωγραφική απομόνωση για την εξέλιξη των 11 ειδών μαλακίων (καραβόλοι: βρώσιμα σαλιγκάρια) που φιλοξενούνται εκεί.

A.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Στη Σύμη χτυπάει η καρδιά της Δωδεκανήσου. Στην οικία Καμφόπουλου (νυν ξενοδοχείο “Catherinettes”) η επιγραφή «Η παράδοσις της Δωδεκανήσου στους Συμμάχους υπεγράφη εις το οίκημα τούτο την 8^η Μαΐου 1945» μαρτυρά την ιστορική σημασία του νησιού.

Η λειτουργία στη Σύμη του αρχαιότερου αναγνωστηρίου στο Αιγαίο, αυτό της «Αίγλης» (1872), της Σχολής της Αγίας Μαρίνας(1765-1821),στη συνέχεια του ελληνικού σχολείου του Κάστρου ,του Θεάτρου Σύμης(1881)κ.ά. μαρτυρούν το υψηλό πνευματικό επίπεδο των κατοίκων του νησιού .

Η Σύμη τα τελευταία δεκαέξι χρόνια δημιουργεί ένα πολιτιστικό καλοκαίρι με ξεχωριστή προσωπικότητα, το Φεστιβάλ Σύμης, αποδεικνύοντας έμπρακτα την αγάπη της για τον πολιτισμό. Το Φεστιβάλ βασίζεται στην ιδέα του εθελοντισμού, στην αφιλοκερδή συμμετοχή των καλλιτεχνών και των οργανωτών του. Το Φεστιβάλ έχει τιμηθεί από πολλούς καταξιωμένους καλλιτέχνες διεθνούς εμβέλειας της Ελλάδας και του εξωτερικού αλλά και νέους ανερχόμενους.

Στη Σύμη υπάρχουν τα εξής Μουσεία:

- Αρχαιολογικό-Λαογραφικό Μουσείο
- Ναυτικό Μουσείο

Επίσης υπάρχουν αρχαιολογικά (στο «Κάστρο»), καθώς και βυζαντινά μνημεία (στη «Σύμη», στο «Πέδι», στον «Πανορμίτη» και στον «Νημπορειό»).

Κατά τους καλοκαιρινούς κυρίως μήνες πραγματοποιούνται τα παρακάτω Πανηγύρια:

24 Ιουνίου: Αγ. Ιωάννη Σταφυλά

Πεντηκοστή: Πανορμίτης

Αγ. Τριάδος: Αγ. Τριάδα στο Χωριό

17 Ιουλίου: Αγ. Μαρίνας στο ομώνυμο νησάκι

20 Ιουλίου: Προφήτη Ηλία

6 Αυγούστου: Του Σωτήρος στο Νημποριό, στο Μεγάλο Σωτήρη

15 Αυγούστου: Παναγιά Αληθινή και Παναγιά Μυρταριώτισσα

24 Αυγούστου: Παναγιά Υπακοή στη Νίμο και Παναγιά Αληθινή

ενώ το πλέον λαμπρό, το οποίο προσελκύει πιστούς από πολλά σημεία της Ελλάδας είναι στις **8 Νοεμβρίου των Ταξιαρχών** όπου γιορτάζεται με κάθε μεγαλοπρέπεια ο Πανορμίτης και ο Μιχαήλ ο Ρουκουνιώτης.

A.4 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Όταν το νησί γνώριζε μεγάλη άνθηση στο εμπόριο και στη ναυπηγική, οι κάτοικοι της Σύμης, σύμφωνα με μαρτυρίες, είχαν φθάσει τις 25.000. Σήμερα, ο μόνιμος πληθυσμός φθάνει τους 2.590 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011. Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού την τελευταία δεκαετία.

Μόνιμος Πληθυσμός / ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
	2001	2011
ΣΥΜΗ	2.594	2.590
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	188.506	190.988
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	298.462	308.975

Πηγή: Ελ. Στατ. (2011)

Η εξέλιξη του πραγματικού πληθυσμού από το 1951 και μετά φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

	Πραγματικός Πληθυσμός / ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ						
	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011
ΣΥΜΗ	4.003	3.126	2.497	2.273	2.332	2.606	3.070
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	121.480	123.021	121.017	145.071	163.476	190.071	242.270
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	247.439	222.980	207.354	233.529	257.481	302.686	366.795

Πηγή: Ελ. Στατ.(2011)

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι μετά την παράδοση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα, ο πληθυσμός της Σύμης παρουσίασε συνεχή μείωση μέχρι το 1981, η οποία οφείλεται κυρίως στη μετακίνηση των οικογενειών των ναυτικών και όσων ασχολούνταν με τη ναυπήγηση σκαφών προς τον Πειραιά, αλλά και το κύμα μετανάστευσης προς χώρες της Αφρικής και της Αμερικής. Στη συνέχεια ακολούθησε μία μικρή αύξηση του πληθυσμού, η οποία οφείλεται κυρίως στην ανάπτυξη του τουρισμού, ειδικότερα του θρησκευτικού (λόγω

του Πανορμίτη) και των υποδομών γενικότερα, η οποία αποτέλεσε κίνητρο για τον επαναπατρισμό των Συμαίων.

Η ηλικιακή δομή του μόνιμου πληθυσμού φαίνεται στον παρακάτω πίνακα σύμφωνα με την απογραφή του 2011.

Ομάδες ηλικιών	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
0-14	220	190	410
15-24	185	92	277
25-64	789	658	1.447
65 και άνω	201	255	456
Σύνολο	1.395	1.195	2.590

Πηγή: Ελ. Στατ. (2011)

Η διάρθρωση της απασχόλησης του πληθυσμού κατά τομέα φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (2001)

Διάρθρωση Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού, 2001

Νησί	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Νέοι, μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο.	Σύνολο ενεργού πληθυσμού
Σύμη	69	171	463	116	819
Σύνολο Νομού Δωδεκανήσου	4.616	13.394	55.994	8.332	82.336
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	9.854	25.529	80.932	12.425	128.740

Πηγή: Ελ. Στατ. (2001)

Τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα επιβεβαιώνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού (56,5%) απασχολείται στον Τριτογενή τομέα κάτι που είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης του τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΠΕΚΕΠΕ στη Σύμη υποβάλλονται 59 αιτήσεις για λήψη ενιαίας οικονομικής ενίσχυσης, εκ των οποίων οι 35 αφορούν κατά κύριο επάγγελμα αγρότες καθώς αιτούνται επιπλέον και εξισωτική αποζημίωση.

A.5 ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Υπηρεσίες

Στη Σύμη λειτουργούν δύο Αγροτικά Ιατρεία (στο Γυαλό και στο Χωριό).

Υπάρχουν τρία υποκαταστήματα τραπεζών (Εθνικής, AlphaBank και Συνεταιριστικής Τράπεζας Δωδεκανήσου).

Δημόσιες υπηρεσίες του νησιού είναι:

- Το Λιμεναρχείο
- Το Τελωνείο
- Η Αστυνομία
- Το Ταχυδρομείο

Όσον αφορά την εκπαίδευση στο νησί λειτουργούν δύο Νηπιαγωγεία, δύο Δημοτικά σχολεία (Πετρίδιο και Ιωαννίδιο), ένα Γυμνάσιο και ένα ΕΠΑ.Λ.

Όσον αφορά τον αθλητισμό στη Σύμη δραστηριοποιούνται ο Ναυτικός Όμιλος ο οποίος αποσκοπεί στην εκμάθηση κολύμβησης, κωπηλασίας, ιστιοπλοΐας και περιλαμβάνει μαθήματα πανικού και ναυαγοσωστικής σε παιδιά, και ο Αθλητικός Όμιλος Σύμης, ο οποίος περιλαμβάνει στις δραστηριότητές του Στίβο, Ποδόσφαιρο και Καλαθοσφαίριση.

Μεταφορές

Το οδικό δίκτυο του νησιού φαίνεται ότι καλύπτει σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες μεταφοράς προϊόντων και εφοδίων.

Η ακτοπλοϊκή σύνδεση εξυπηρετείται κυρίως από το κεντρικό λιμάνι στη Σκάλα και λιγότερο από τα δύο άλλα στο Πέδι και στον Πανορμίτη τα οποία εξυπηρετούν κυρίως ακτοπλοϊκές συνδέσεις τουριστικού χαρακτήρα . Οι λιμενικές και θαλάσσιες δραστηριότητες καλύπτονται από το Λιμενικό Σταθμό Σύμης ο οποίος υπάγεται στο Λιμενικό Ταμείο Νότιας Δωδεκανήσου. Το λιμάνι της Σύμης διαθέτει υπηρεσίες Τελωνείου, σύμφωνα με τα στοιχεία

της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων και επομένως είναι δυνατόν να εξυπηρετήσει κινήσεις εξωτερικού.

Η Σύμη διαθέτει ελικοδρόμιο το οποίο αδειοδοτήθηκε τον Δεκέμβριο του 2012. Κύριος σκοπός του είναι η κάλυψη των ειδικών αναγκών (π.χ. για μεταφορά ασθενών), αλλά και η συγκράτηση πληθυσμού και η ανάπτυξη των πλουτοπαραγωγικών πηγών και του τουρισμού στην εν λόγω περιοχή. Μπορεί να εξυπηρετήσει πτήσεις ελικοπτέρων έως και 18 μ. (Superpuma). Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Ελικοδρομίων της ΥΠΑ δεν λειτουργεί η πυρασφάλεια του ελικοδρομίου.

Ύδρευσης - Άρδευσης

Το νερό ύδρευσης στο νησί εξασφαλίζεται από την Ρόδο απ' όπου μεταφέρεται με υδροφόρο πλοίο, από όμβρια νερά που συγκεντρώνονται σε στέρνες και από τη πηγή «Βρυσί» από την οποία συγκεντρώνονται σε υδατοδεξαμενές τη χειμερινή περίοδο περίπου 15.000μ νερό/χρόνο. Το καλοκαίρι όμως η υδατοδεξαμενή ξηραίνεται.

Οι υδρογεωλογικές συνθήκες στη Σύμη δεν προσφέρονται για το σχηματισμό και την εκμετάλλευση υπόγειων υδροφόρων οριζόντων, γιατί η καρστικότητα των ασβεστόλιθων που κυριαρχούν στη γεωλογική δομή του νησιού (οι ασβεστόλιθοι αποτελούν το 90% της επιφάνειας του νησιού και το υπόλοιπο 10% είναι φλύσχης) και η έλλειψη στεγανού υποβάθρου, ευνοούν τη δημιουργία μεγάλου δικτύου υπόγειων καρστικών αγωγών και την αποστράγγιση των νερών της βροχής στην επιφάνεια της θάλασσας, γι' αυτό και οι υδροφόροι καρστικοί ορίζοντες είναι υφάλμυροι. Η εκφόρτισή τους γίνεται με παράκτιες και υποθαλάσσιες πηγές, μεγάλης, συνήθως, παροχής. Είναι αισθητή η απουσία πηγών γλυκού νερού σε όλο το νησί.

Τα εδάφη του νησιού είναι, ως επί το πλείστον, σκελετικά, αβαθή, διαμορφωμένα κατά θέσεις σε αναβαθμίδες, υποβασταζόμενα από ξηρολιθιές, πλην των περιοχών που έχουν αναπτυχθεί σε κλειστές λεκάνες και δεν έχουν ανάγκη υποστήριξης (Πέδι κλπ).

Επίσης, εκπονήθηκε μελέτη για την κατασκευή λιμνοδεξαμενής στην τοποθεσία Πέδι, η οποία όμως δεν υλοποιήθηκε λόγω αντιδράσεων τής αρχαιολογικής υπηρεσίας, ενώ υπάρχει μία Υδατοδεξαμενή στον Πανορμίτη

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι το νησί δεν έχει ιδιαίτερες δυνατότητες να καλύψει τις ανάγκες του σε νερό. Στο νησί μεταφέρεται νερό από μεγαλύτερα νησιά και κυρίως από τη Ρόδο, πράγμα που αποτελεί μειονέκτημα για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα.

Τηλεπικοινωνιών και Ενέργειας

Η ενεργειακή υποδομή αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από το δίκτυο της ηλεκτρικής ενέργειας. Η Σύμη διαθέτει αυτόνομο σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος τροφοδοτεί το νησί.

Η χρήση ήπιων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, περιορίζεται στη χρήση της ηλιακής ενέργειας για θέρμανση νερού για οικιακή χρήση και χρήση φωτοβολταϊκών συστημάτων σε μικρό αριθμό κτιρίων.

Το δίκτυο του ΟΤΕ καλύπτει πλήρως τις σύγχρονες ανάγκες επικοινωνίας.

A.6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οι Συμιακοί έγιναν γνωστοί ως ναυπηγοί, ψαράδες και σφουγγαράδες και έφεραν πλούτο και δόξα στο νησί, μιας και τα σφουγγάρια ήταν το κυριότερο εξαγωγίμο προϊόν του νησιού. Οι Συμιακοί σφουγγαράδες ήταν οι πρώτοι στον ελλαδικό χώρο που χρησιμοποίησαν σκάφανδρο στην αλιευτική δραστηριότητα. Κάτω όμως από Ιταλική κατοχή η άλλοτε ευημερούσα Σύμη γνώρισε μέρες φτώχειας. Εκείνη την περίοδο αντικαθίστώνται τα ιστιοφόρα με ατμοκίνητα πλοία και εισάγεται ο τεχνητός σπόγγος, οπότε η σπογγαλιεία αρχίζει να παρακμάζει, ενώ ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος οδηγεί σε μεγάλο κύμα μετανάστευσης.

Η ναυπηγική και η ξυλογλυπτική (έπιπλα, τέμπλα εκκλησιών, διακοσμητικά στοιχεία εσωτερικών σπιτιών, κτλ) που άλλοτε ήκμαζαν στο νησί, σήμερα έχουν περιοριστεί. Ειδικά η ναυπηγική περιορίστηκε σε δυο μικρά ναυπηγεία (ταρσανάδες) όπου γίνονται επισκευές και κατασκευές μικρών αλιευτικών σκαφών. Άλλη παραδοσιακή τέχνη ήταν η επιπλοποιία, η

οποία σήμερα περιορίστηκε σε δυο βιοτεχνίες που ασχολούνται αποκλειστικά με την κατασκευή παραδοσιακών επίπλων.

Στην σημερινή εποχή το μεγαλύτερο μέρος του ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τις οικοδομικές εργασίες, το εμπόριο, τα εστιατόρια, τα ξενοδοχεία, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, γενικότερα με δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό. Αλλά και η μεταποίηση σε μεγάλο βαθμό ενεργοποιείται έμμεσα από το τουριστικό κύκλωμα. Σήμερα ο τουρισμός της Σύμης τροφοδοτείται από τους επισκέπτες της μιας μέρας, από τους πολυήμερους τουρίστες και από τους ιδιότυπους "τουρίστες" τους Συμιακούς της διασποράς. Το σύνολο σχεδόν των τουριστών της Σύμης διακινείται μέσω της Ρόδου. Η τουριστική περίοδος κρατάει 7 μήνες (Απρίλιος-Οκτώβρης), όπως και στη Ρόδο με μεγάλη κίνηση στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου. Ο τουρισμός πολυήμερης παραμονής παρουσιάζει ανοδική πορεία τα τελευταία 10 χρόνια.

Μικρότερη δραστηριότητα εμφανίζει ο γεωργοκτηνοτροφικός κλάδος και η αλιεία.

A.6.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στη Βυζαντινή εποχή η αμπελουργία αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό και παράγεται κυρίως λευκό κρασί, το οποίο θεωρείται ανώτερης ποιότητας, όπως αναφέρουν οι Γεωγράφοι και περιηγητές που πέρασαν από το νησί. Το 1992 ο ερευνητής Σαράντης Κρητικός, κατέγραψε πάνω από 120 πατητήρια σε όλο το νησί σε διάφορες περιοχές, η αρχιτεκτονική των οποίων εξελίσσεται από τις πρώτες απόπειρες κατασκευής τους με μονόλιθους, μέχρι τα κλειστά στο τέλος του 18ου αιώνα που σταματά και η καλλιέργεια της αμπέλου. Σήμερα έχουν αναστηλωθεί 11 πατητήρια στην περιοχή Κουρκουνιώτη.

Είναι γεγονός πως στη Σύμη τα πεδινά τμήματα του νησιού είναι πολύ περιορισμένα (το 100% της συνολικής επιφάνειας του νησιού χαρακτηρίζεται ως ορεινή ζώνη) και απαντώνται κυρίως, στις παράκτιες ζώνες, ενώ ο κεντρικός ορεινός όγκος επεκτείνεται περιμετρικά μέχρι τη θάλασσα. Τα γεωργικά προϊόντα που μπορεί να βρει κανείς στη Σύμη είναι λεμόνια, ντομάτες, σύκα, φραγκόσυκα.

Η κτηνοτροφία στο νησί περιλαμβάνει την αιγοπροβατοτροφία και την μελισσοκομία καθώς είναι προσαρμοσμένες στα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Κανένα από τα προϊόντα δεν έχει χαρακτηριστεί μέχρι σήμερα ως ποιοτικό ή γεωγραφικής ένδειξης λόγω της μικρής κλίμακας της παραγωγής και της έλλειψης των απαραίτητων υποδομών.

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα που ακολουθεί, η γεωργική γη που δύναται να καλλιεργηθεί είναι 22.000 στρ. Οι περιοχές που χαρακτηρίζονται ως βοσκότοποι είναι 11.800στρ.Ο βοσκότοπος αξιοποιείται, σύμφωνα με τον κατάλογο του δικαιώματος βοσκής για το 2012του Δήμου Σύμης, εξ ολοκλήρου και μάλιστα δεν επαρκεί, γεγονός το οποίο έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των χορηγούμενων από το Δήμο εκτάσεων κατά ένα ποσοστό αναλογικά ανά κτηνοτρόφο. Η έκταση των 30.900 στρ. που χαρακτηρίζονται ως δάση- ημι-φυσικές εκτάσεις εάν εξαιρέσουμε τα 1.600 στρέμματα που είναι χαρακτηρισμένα ως καθαρά δάση και αποτελούνται από συμπαγείς συστάδες δασικών δέντρων τα υπόλοιπα είναι εκτάσεις που καλύπτονται από θαμνώδη, φρυγανώδη ή/και ποώδη βλάστηση και οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην κτηνοτροφία και τη μελισσοκομία, ενώ τα 3.300 στρ. είναι εκτάσεις με αραιή ή και καθόλου βλάστηση.

Χρήσεις γης	Ν. Σύμη		Ν. Δωδεκανήσου	
	Έκταση (στρ.)	Κατανομή (%)	Έκταση (στρ.)	Κατανομή (%)
Γεωργική γη	22.000	34	765.900	28
Βοσκότοποι	11.800	18	520.400	19
Δάση	30.900	47	1.200.500	44
Λοιπές εκτάσεις	600	1	217.200	8
Σύνολο	65.300	100	2.704.000	100

Πηγή: Χρήσεις γης (Στατιστική) 1999-2000

Η καλλιεργημένη γεωργική γη είναι 1.904στρ. και από αυτήν αρδεύονται μόνο τα 23 στρ. Τα στρέμματα των δενδρωδών καλλιεργειών που φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί, αναφέρονται κυρίως σε διάσπαρτα δέντρα.

Κατηγορίες καλλιεργειών νήσου Σύμης

Κατηγορίες καλλιεργειών	Συνολ. Έκταση (στρ.)	Αρδευόμενη έκταση (στρ.)
Φυτά μεγάλης καλλιέργειας και λοιπές καλλιέργειες	1780	-
Κηπευτική γη, θερμοκήπια, εμπορικοί ανθόκηποι, σπορεία	23	23
Αγρανάπαυση 1 - 5 ετών (πρώτη εγγραφή)	58	-
Δενδρώδεις καλλιέργειες	20	-
Αμπέλοι Σταφιδάμπελοι	23	-
Σύνολο Γεωργικής γης	1904	23

Πηγή: Ετήσιο γεωργικό δελτίο 2009 Ελ. Στατ.

Η γεωργική δραστηριότητα ως προς τη φυτική παραγωγή εντοπίζεται στην περιοχή Ξίσος, ελάχιστη στο Νημποριό και σε νησάκια όπως η Μαραθούντα, τα οποία αρδεύονται από ιδιωτικά πηγάδια- γεωτρήσεις, από τη λιμνοδεξαμενή αλλά και από το δημοτικό δίκτυο ύδρευσης. Η διάρθρωση των καλλιεργειών κατά κατηγορία και αναλυτικά φαίνεται στους παρακάτω πίνακες.

Κυριότερες Καλλιέργειες νήσου Σύμης κατά κατηγορία

Καλλιέργεια	Έκταση	Παραγωγή
Βρώμη για σανό	1.700	700.000
Βίκος για σανό	80	25.000
Κουνουπίδια	4	4.500
Μαρούλια	2	4.000
Τομάτες επιτραπέζιες για νωπή χρήση, υπό κάλυψη(θερμοκήπια)	5	24.000
Φασολάκια χλωρά	3	5.000
Κρεμύδια χλωρά	4	700
Σέσκουλα	3	4.000
Ραπανάκια	2	4.000
Ελαιόδενδρα για ελιές βρώσιμες	Διάσπαρτα δέντρα	6.000
Ελαιόδενδρα για ελιές ελαιοποιήσεως	20	10.000
Λεμονιές	Διάσπαρτα δέντρα	13.000
Συκιές για νωπά σύκα	Διάσπαρτα δέντρα	70.000
Αμπελοι, κυρίως για οινοπαραγωγή	18	-
Αμπελοι για επιτραπέζια σταφύλια	5	-
Σύνολο εκτάσεων	1.846	870.200

Πηγή: Ετήσιο γεωργικό δελτίο 2008 Ελ. Στατ.

Αξίζει να αναφέρουμε πως σύμφωνα με στοιχεία του Ετήσιου Στατιστικού Δελτίου υπάρχουν 15 στρέμματα οικογενειακών λαχανόκηπων, στους οποίους καλλιεργούνται κηπευτικά, όπως μελιτζάνες, κολοκύθια, αγγούρια, πιπεριές, κτλ., καθώς επίσης και ότι στο νησί υπάρχουν διάσπαρτα δέντρα Μουσμουλίων τα οποία χρησιμοποιούνται για οικογενειακή/ιδιωτική κατανάλωση.

Ελαιοκαλλιέργεια

Σύμφωνα με στοιχεία του Ελαιοκομικού Μητρώου στη Σύμη 1 μόνο ελαιοκαλλιεργητής έχει δηλώσει ότι καλλιεργεί 14 στρέμματα με ελαιόδεντρα. Τα υπόλοιπα στρέμματα που φαίνονται στον παραπάνω Πίνακα δεν είναι επίσημα Δηλωμένα στο Μητρώο, αλλά προκύπτουν από στοιχεία που τηρεί ο Δήμος Σύμης. Ο παραγόμενος ελαιόκαρπος χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο για παραγωγή ελαιολάδου και λιγότερο για παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς. Υπάρχουν όμως αρκετά διάσπαρτα δέντρα στα χωράφια, τα οποία δεν εκμεταλλεύονται οι ιδιοκτήτες τους, καθώς δεν υπάρχει ελαιοτριβείο στη Σύμη οπότε όσοι καλλιεργητές ασχολούνταν με τη συλλογή ελαιοκάρπου για ελαιοποίηση θα ήταν υποχρεωμένοι να τον μεταφέρουν στη Ρόδο για να γίνει η έκθλιψη του, πράγμα που συνεπάγεται αύξηση του κόστους παραγωγής

Στη Σύμη δεν λειτουργεί πλέον το ελαιοτριβείο της Ι.Μ. Πανορμίτη, το οποίο ούτως ή άλλως ήταν για ιδίαν χρήση.

Κηπευτικά

Η μη ύπαρξη αρδευτικού νερού δυσχεραίνει κατά πολύ την καλλιέργεια κηπευτικών. Άλλωστε φαίνεται χαρακτηριστικά στον προηγούμενο Πίνακα το μικρό μέγεθος της καλλιεργούμενης με κηπευτικά έκτασης της Σύμης, η οποία είναι μόνο 23 στρέμματα.

Ο γεωργικός εξοπλισμός που φαίνεται στον παρακάτω πίνακα κρίνεται αρκετά ικανοποιητικός για την εκτέλεση των καλλιεργητικών εργασιών και καλύπτει τις ανάγκες σε εξοπλισμό του νησιού.

Γεωργικά μηχανήματα

Τύπος γεωργικού μηχανήματος	Αριθμός
Μονοαξονικοί ελκυστήρες (φρέζες)	55
Θεριστικές απλές	20
Αντλίες (βενζινοκίνητη)	10
Συγκροτήματα στάγδην άρδευσης	5
Κλαδευτικά	40
Μελιτοεξαγωγείς	10

Πηγή: Ετήσιο στατιστικό δελτίο 2009 Ελ. Στατ.

ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η διάρθρωση του ζωικού πληθυσμού φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Είδος	Αριθμός Ζώων
Ημίονοι	25
Όνοι	70
Πρόβατα οικόσιτα	110
Πρόβατα κοπαδιάρικα	5.000
Αίγες οικόσιτες	350
Αίγες κοπαδιάρικες	4.500
Κότες	2.000
Βοοειδή εγχ. Βελτ.(αρσενικά)	2
Βοοειδή εγχ. Βελτ.(θηλυκά)	15
Μελίσσια	600

Πηγή: Ετήσιο στατιστικό δελτίο 2009 Ελ. Στατ.

Οι κλάδοι που έχουν οικονομικό ενδιαφέρον είναι η αιγοπροβατοτροφία και η μελισσοκομία. Βοοειδή υπάρχουν πολύ λίγα στο νησί ενώ οι υπόλοιποι κλάδοι καλύπτουν ανάγκες της οικογενειακής κατανάλωση.

Αιγοπροβατοτροφία

Στο νησί υπάρχουν 58 εκμεταλλεύσεις και εκτρέφονται συνολικά 7.979 αιγοπρόβατα σύμφωνα με το μητρώο της Κτηνιατρικής. Από τον πίνακα φαίνεται ότι τα θηλυκά πρόβατα καλύπτουν το 46% περίπου του συνόλου των εκτρεφόμενων αιγοπροβάτων, οι αίγες το 49%, ενώ το υπόλοιπο 5% είναι τα αρσενικά αιγοπρόβατα τα οποία χρησιμοποιούνται για αναπαραγωγή.

	ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΖΩΑ			
			ΣΥΝΟΛΟ ΖΩΩΝ	ΑΡΣΕΝΙΚΑ	ΠΡΟΒΑΤΑ	ΑΙΓΕΣ
1	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 1 ΕΩΣ 10 ΖΩΑ	0	0	0	0	0
2	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 11 ΕΩΣ 50 ΖΩΑ	11	342	23	240	79
3	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 51 ΕΩΣ 100 ΖΩΑ	19	1.419	87	817	515
4	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 101 ΕΩΣ 150 ΖΩΑ	9	1.244	68	704	472
5	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 151 ΕΩΣ 200 ΖΩΑ	8	1.378	63	501	814
5	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 201 ΚΑΙ ΑΝΩ	11	3.596	148	1414	2.034
ΣΥΝΟΛΟ		58	7.979	389	3.676	3.914

Πηγή: Μητρώο Κτηνιατρικής 2012

Από τη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μονάδες είναι σχετικά μικρές και ο αριθμός των ζώων κυμαίνεται από 11 έως 100, ενώ στις μεγάλες εκμεταλλεύσεις με πάνω από 200 ζώα υπάρχει μία μόνο μονάδα με 713 αιγοπρόβατα, ενώ οι υπόλοιπες κυμαίνονται μεταξύ των 220 με 300 ζώων.

Κανένας κτηνοτρόφος στη Σύμη δεν έχει άδεια λειτουργίας μέχρι σήμερα. Οι χώροι ενσταυλισμού είναι πρόχειροι (ιδιοκατασκευασμένοι), λειτουργούν με υποτυπώδεις υποδομές, και χρησιμοποιούνται κυρίως για τη διαχείμαση των ζώων. Υπάρχουν μόνο μερικές πρόχειρες περιφράξεις για τη διευκόλυνση του αρμέγματος. Κατά τη θερινή διαβίωση δεν εξασφαλίζεται ειδικός χώρος καταλύματος. Η διατροφή των ζώων στηρίζεται κυρίως στη βόσκηση. Συμπληρωματική τροφή δίνεται την περίοδο της διαχείμανσης όπου και πραγματοποιούνται εισαγωγές ζωοτροφών. Στη Σύμη λειτουργεί 1 κατάστημα εμπορίας ζωοτροφών.

Κάθε κοπάδι είναι εγκατεστημένο μόνιμα στην ίδια περιοχή όλο το χρόνο, με δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και αυτό οδηγεί στην υποβάθμιση των βοσκοτόπων. Το 2003 εκπονήθηκε η μελέτη «**Βοσκοϊκανότητα και Διαχείριση βοσκοτόπων νήσου Σύμης**», με πρωτοβουλία του Δήμου Σύμης, προκειμένου το νησί να συμμετάσχει στο πρόγραμμα Εκτατικοποίησης της Κτηνοτροφίας. Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της μελέτης εξακολουθούν να είναι επίκαιρα, διότι ο αριθμός των ζώων που διατηρείται στους βοσκοτόπους του νησιού είναι μεγάλος και το σύστημα βόσκησης είναι αναχρονιστικό. Η παραγωγή βοσκήσιμης ύλης, σήμερα, είναι πολύ κάτω του παραγωγικού δυναμικού του τόπου, λόγω της υπερεντατικής χρήσης των λιβαδιών κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Στο μεγαλύτερο μέρος του βοσκότοπου είναι εμφανής η απόπλυση και η επιφανειακή διάβρωση που έχει συμβεί στο πρόσφατο παρελθόν, ενώ χαρακτηριστικές είναι οι σκελετικές εμφανίσεις βράχων, καθώς και η μη παραγωγική γυμνή επιφάνεια που καταλαμβάνει σημαντικό ποσοστό της όλης έκτασης του βοσκότοπου της Σύμης. Η καλλιέργεια ψυχανθών σανοδοτικών φυτών εστιάζεται κυρίως στη βρώμη και στο βίκο.

Οι κτηνοτρόφοι του νησιού είναι ιδιοκτήτες και διαχειριστές του ζωικού πληθυσμού, στερούνται όμως γης, την οποία υποχρεούνται να νοικιάζουν από το Δήμο.

Στον τομέα του **γάλακτος αιγοπροβάτων** η μεταποίηση του μέγιστου μέρους του παραγόμενου γάλακτος γίνεται με παραδοσιακούς τρόπους (αυτοσχέδια κατά κανόνα στο σπίτι των κτηνοτρόφων) και μέσα που δεν ανταποκρίνονται στις ισχύουσες απαιτήσεις ποιότητας και υγιεινής, καθώς δεν υπάρχει τυροκομείο. Τα παραγόμενα προϊόντα είναι ανώνυμα και διακινούνται άτυπα προς καταστήματα λιανικής πώλησης με τιμές χαμηλές.

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως ενώ ο κλάδος της κτηνοτροφίας στη Σύμη εμφανίζεται ποσοτικά σημαντικός, η άσκηση του επαγγέλματος δεν είναι σωστά οργανωμένη. Ειδικότερα, τα ζώα διατρέφονται και αρμέγονται πλημμελώς, κυρίως επειδή δεν υπάρχει σταθερή ζήτηση της πρωτογενούς παραγωγής από συγκεκριμένες μεταποιητικές μονάδες, ενώ ο υφιστάμενος μηχανισμός εμπορίας των παραδοσιακών προϊόντων, δεν εξασφαλίζει την ευχερή διάθεση τους. Ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής κρέατος καταναλώνεται τοπικά, ενώ σφάγια διοχετεύονται και στην αγορά της Ρόδου. Στο νησί έχει κατασκευαστεί σφαγείο μίας γραμμής (για αιγοπρόβατα), το οποίο έδωσε τη δυνατότητα στους κτηνοτρόφους να διοχετεύουν τα σφάγια τους εκτός του νησιού.

Επισημαίνεται ότι ο τουρισμός αποτελεί την σημαντική οικονομική δραστηριότητα του νησιού, την οποία εξυπηρετούν και προς την οποία κατευθύνονται οι άλλοι παραγωγικοί κλάδοι, μεταξύ των οποίων και αυτός της κτηνοτροφίας.

Αξίζει να αναφερθεί πως στη Σύμη, υλοποιήθηκαν τα εξής τεχνικά έργα υποδομής τα οποία εξυπηρετούν κτηνοτροφικές ανάγκες:

- (i) ομβροδεξαμενή στη θέση Σωτήρας (Βάρδια), χωρητικότητας 150 μ ,
- (π) ομβροδεξαμενή στη θέση Ξύσος, χωρητικότητας 150 μ και,
- (iii) ομβροδεξαμενή στη θέση Μιχαήλης, επίσης χωρητικότητας 150 μ .

Η κάθε δεξαμενή διαθέτει από δύο ποτίστρες για την κάλυψη των αναγκών ύδρευσης των αιγοπροβάτων που διακινούνται στο βοσκότοπο της Σύμης.

Μελισσοκομία

Στο νησί δραστηριοποιούνται 19 μελισσοκόμοι με συνολικό αριθμό κυψελών 745, σύμφωνα με το μητρώο μελισσοκομικών εκμεταλλεύσεων της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας. Από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα είναι φανερό ότι η πλειοψηφία των μελισσοκόμων διατηρεί μικρό αριθμό κυψελών και στοχεύει στην απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος.

		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΨΕΛΩΝ
1	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 1 ΕΩΣ 30 ΚΥΨΕΛΕΣ	10	84
2	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 31 ΕΩΣ 50 ΚΥΨΕΛΕΣ	6	238
3	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 51 ΕΩΣ 100 ΚΥΨΕΛΕΣ	2	140
4	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ 101 ΚΑΙ ΑΝΩ	1	150
ΣΥΝΟΛΟ		19	745

Πηγή: Τμ. Φυτικής & Ζωικής Παραγωγής Δ/σης Αγροτικής Οικονομίας

Η παραγωγή μελιού είναι μικρή, διότι δεν υπάρχει ανθοφορία όλη τη διάρκεια της χρονιάς αλλά παράγεται θυμαρίσιο μέλι πολύ καλής ποιότητας. Στην Σύμη οι μελισσοκόμοι προτιμούν τη στατική μελισσοκομία λόγω του κόστους των μεταφορών από νησί σε νησί.

Η παραγωγή κυμαίνεται από 10-15 κιλά μέλι την κυψέλη και διατίθεται κυρίως στην τοπική αγορά από τους ίδιους τους μελισσοκόμους.

Αλιεία

Στην νήσο Σύμη δραστηριοποιούνται πενήντα (50) επαγγελματίες αλιείς, με τριάντα οχτώ (38) επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη παράκτιας αλιείας, μικρού μεγέθους και περιορισμένων αλιευτικών δυνατοτήτων, παρόλα αυτά η ενασχόληση των κατοίκων με την αλιεία είναι αρκετά ανεπτυγμένη. Ο αριθμός των ερασιτεχνικών σκαφών ανέρχεται περίπου στα διακόσια (200) σκάφη. Στα αλιευτικά πεδία που εκτίνονται στην ευρύτερη περιοχή της νήσου Σύμης δραστηριοποιούνται επίσης επαγγελματικά αλλά και ερασιτεχνικά αλιευτικά σκάφη που προέρχονται κυρίως από την νήσο Ρόδο. Τα επαγγελματικά σκάφη είναι κυρίως μικρά σκάφη παράκτιας αλιείας. Στα αλιευτικά πεδία του νησιού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ασκείται μεγάλη αλιευτική πίεση από τους ερασιτέχνες αλιείς, οι οποίοι συνωστίζονται στην ευρύτερη περιοχή και λειτουργούν ανταγωνίστηκα προς τους επαγγελματίες που έχουν περιορισμένες αλιευτικές δυνατότητες.

Στο παρελθόν δραστηριοποιούνταν δυο (2) φορείς με εγκαταστάσεις πλωτών μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας οι οποίες μετεγκαταστάθηκαν σε άλλη νήσο μετά από αίτημα των κατοίκων της νήσου Σύμης.

Στη νήσο Σύμη δεν υφίσταται αλιευτικό καταφύγιο. Τα επαγγελματικά και τα ερασιτεχνικά σκάφη αντίστοιχα εξυπηρετούνται από τον κεντρικό εμπορικό λιμένα.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται στοιχεία με τον αριθμό σκαφών, τις κατηγορίες αλιείας και τα είδη πλοίων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο.

Ενεργός Επαγγελματικός Στόλος που είναι εγγεγραμμένος στα Νηολόγια, Λεμβολόγια και Βιβλία εγγραφής Μικρών σκαφών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Λιμάνι Νηολόγησης	Αριθμός Σκαφών	Πλήρωμα	Κατηγορία Αλιείας		Είδος Πλοίου				
			Παράκτια	Μέση	Δίχτυα / Παραγάδια	Μηχανότρατα	Γρι- Γρι	Τράτες	Οστρακαλιευτικό
Σύμη	38	50	38	0	38	0	0	0	0
Σύνολο Δωδεκανήσου	1.116	2.320	1.102	14	1.073	9	5	28	1
Σύνολο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	2.026	4.614	1.993	33	1.931	19	14	59	3

Πηγή:Εθνικό Αλιευτικό Μητρώο (2013)

Οι ποσότητες και το είδος αλιευμάτων που διατίθενται στην νήσο Σύμη είναι συνάρτηση τόσο του εποχιακού χαρακτήρα τους όσο και της τουριστικής κίνησης. Τους καλοκαιρινούς μήνες, και ιδίως από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο διευρύνεται το εμπορικό κανάλι των άμεσων πωλήσεων των αλιευμάτων σε εστιατόρια και ξενοδοχεία καθώς και σε προορισμούς με μεγάλη ζήτηση όπως για παράδειγμα η νήσος Ρόδος με κυριότερο προϊόν την μικρή κόκκινη γαρίδα (Συμιακό γαριδάκι).

Δραστηριότητες που σχετίζονται με την τυποποίηση και μεταποίηση αλιευτικών προϊόντων σε εμπορική κλίμακα δεν υφίστανται στο νησί, παρότι σε επίπεδο οικιακής οικονομίας εφαρμόζεται η παραγωγή παραδοσιακών αλίπαστων και άλλων ιχθυοπαρασκευασμάτων.

A.6.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στη Σύμη υπάρχουν μονάδες μεταποίησης και βιοτεχνικές επιχειρήσεις που σχετίζονται με προϊόντα του πρωτογενή τομέα. Λειτουργούν 5 φούρνοι, 2 στο Γυαλό, 2 στο Χωριό και 1 στον Πανορμίτη, δύο εκ των οποίων είναι ξυλόφουρνοι. Κατασκευάζονται αρκετά παραδοσιακά προϊόντα όπως τυρόπιτες οι λεγόμενες Συμιακές Τούρτες, ζαχαρένια κουλούρια, κουλούρια αμμωνίας, παξιμάδια. Επίσης πωλείται κασικίσιο τυρί, θυμαρίσιο μέλι, σύκα ξερά και άγρια βότανα.

A.6.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο Τριτογενής τομέας είναι ο πιο αναπτυγμένος στο νησί με τον Τουρισμό και το Εμπόριο να κατέχουν εξέχουσα θέση.

Τουρισμός

Η Σύμη ξεχωρίζει τόσο για την ιδιαιτερότητα του φυσικού της τοπίου, όσο και για την εξαιρετικής αρχιτεκτονικής σημασίας οικισμούς της. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι όλο το νησί έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο, ενώ ο Γυαλός και το χωριό (Άνω Πόλη) έχουν ανακηρυχθεί παραδοσιακοί οικισμοί. Με ΠΔ το 1978(ΦΕΚ 594/Δ/13-11-1978) είχαν ανακηρυχθεί παραδοσιακοί οικισμοί στη Σύμη ο Εμπορειός (Νημποριό), ο Πανορμίτης, το Πέδι και η Σύμη (Γυαλός).

Εκτός από κολύμπι και ιστιοπλοΐα, η φύση της Σύμης προσφέρεται για καταδύσεις, ψαροτούφεκο και πεζοπορία. Στη Σύμη υπάρχουν πολλές διαδρομές και από τη ξηρά και δια θαλάσσης στις οποίες μπορεί ο τουρίστας να περιηγηθεί και να θαυμάσει τις ομορφιές του νησιού να έρθει σε επαφή με την τοπική γλωρίδα και πανίδα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη διαδρομή Σύμης - Πανορμίτη από τη ξηρά κατά την οποία διασχίζοντας ένα καταπράσινο, πυκνό δάσος από κυπαρίσσια, συναντώντας 6 μοναστήρια, ο επισκέπτης καταλήγει στην Ιερά Μονή του Πανορμίτη όπου υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές για την ξεκούρασή του όπως εστιατόριο, καφετέρεια, ακόμη και φούρνος. Επίσης κατά τη διαδρομή μπορεί να ακολουθήσει το μονοπάτι που οδηγεί στα πέτρινα πατητήρια.

Η τουριστική υποδομή είναι αναπτυγμένη κυρίως στο Γυαλό όπου βρίσκονται τα περισσότερα τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, ξενώνες, ενοικιαζόμενα δωμάτια κ.λπ.), ταβέρνες και άλλα καταστήματα που εξυπηρετούν τους τουρίστες. Στη Σύμη δεν υπάρχουν μεγάλα συγκροτήματα, αλλά μικρά ξενοδοχεία με δωμάτια ή και ολόκληρα σπίτια προς ενοικίαση. Τουριστικά καταλύματα υπάρχουν επίσης στο Πέδι, στον Νημποριό και στο Χωριό. Επίσης η Μονή του Πανορμίτη φιλοξενεί τα καλοκαίρια στα κελιά της μεγάλο αριθμό παραθεριστών, προσφέροντας κάθε άνεση έναντι χαμηλού μισθίου. Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η υπάρχουσα υποδομή διανυκτέρευσης επισκεπτών.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	15	248	482
ΛΟΙΠΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	77	274	566
ΣΥΝΟΛΟ	92	522	1.048

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, Ομοσπονδία Ενοικιαζόμενων Δωματίων Δωδεκανήσου

Η εστίαση των επισκεπτών γίνεται είτε στα καταλύματα και ξενοδοχεία της περιοχής ή στα εστιατόρια. Στο νησί δραστηριοποιούνται 72 επιχειρήσεις εστίασης σύμφωνα με τα στοιχεία του μητρώου επιχειρήσεων της Ελ. Στατ. Τα περισσότερα εστιατόρια βέβαια βρίσκονται στο Γυαλό, με χαρακτηριστικό μεζέ το συμιακό γαριδάκι και τις γαελλόπιτες (τηγανιτά πιτάκια με αθερίνα).

Στοιχειώδεις υποδομές για να δέσουν ιδιωτικά σκάφη υπάρχουν στο Γυαλό, στον Νημπορειό, στο Πέδι, στον Πανορμίτη και στον Άγιο Αιμιλιανό.

Μεταφορές – Συγκοινωνία

Η Σύμη αποτελεί νησί της λεγόμενης άγονης γραμμής. Η απευθείας επικοινωνία με το λιμάνι του Πειραιά γίνεται σε εβδομαδιαία βάση και η διάρκεια του ταξιδιού είναι περίπου 17 ώρες. Η συχνότητα των δρομολογίων είναι 2 φορές την εβδομάδα. Επίσης, μετά την παύση της κυκλοφορίας των πλοίων της τοπικής εταιρίας ΑΝΕΣ (Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρεία Σύμης), η οποία αποτελούσε σημαντική πηγή εξυπηρέτησης/μετακίνησης ντόπιων και τουριστών, πλοία της Ροδίτικης εταιρίας Dodekanisosseaways συνδέουν τη Σύμη με τη Ρόδο και άλλα οκτώ νησιά (Κω, Τήλο, Κάλυμνο, Λέρο, Λειψούς, Αγαθονήσι, Πάτμο, Καστελόριζο) με κάποια σε ημερήσια και με κάποια άλλα (π.χ. Καστελόριζο) σε εβδομαδιαία βάση, πράγμα το οποίο συντέλεσε σημαντικά στην προσέλκυση τουριστών.

Το χειμώνα όμως, παρατηρούνται σοβαρά προβλήματα στη συγκοινωνία λόγω καιρικών συνθηκών, που μειώνουν τις προσεγγίσεις. Σύμφωνα με στοιχεία των Λιμενικών Ταμείων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αφίξεις αφορούν αποκλειστικά δρομολόγια εντός των ορίων της Δωδεκανήσου όπου δεν έχουν ληφθεί υπόψη

τα δρομολόγια που αναχωρούν από Ρόδο προς Πειραιά και έχουν ενδιάμεσες στάσεις στα υπόλοιπα νησιά της Δωδεκανήσου, προκύπτει ότι την πρώτη θέση σχετικά με τις εβδομαδιαίες αφίξεις από τον λιμένα της Ρόδου καταλαμβάνει η Σύμη με 20 αφίξεις.

Συχνότητα δρομολογίων σύνδεσης Σύμης με νησιά και Πειραιά

ΛΙΜΑΝΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗΣ	ΛΙΜΑΝΙ ΑΦΙΞΗΣ	ΕΤΑΙΡΙΑ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ	ΕΤΑΙΡΙΑ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ
ΣΥΜΗ	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	2		
ΣΥΜΗ	ΡΟΔΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	2	Dodekanisos Seaways	14
ΣΥΜΗ	ΚΩΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	2	Dodekanisos Seaways	6
ΣΥΜΗ	ΠΑΤΜΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1	Dodekanisos Seaways	5
ΣΥΜΗ	ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ			Dodekanisos Seaways	1
ΣΥΜΗ	ΚΑΛΥΜΝΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	2	Dodekanisos Seaways	6
ΣΥΜΗ	ΛΕΙΨΟΙ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1	Dodekanisos Seaways	6
ΣΥΜΗ	ΛΕΡΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1	Dodekanisos Seaways	6
ΣΥΜΗ	ΝΙΣΥΡΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1		
ΣΥΜΗ	ΤΗΛΟΣ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1	Dodekanisos Seaways	1
ΣΥΜΗ	ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ	Blue Star Ferries (Διαγόρας)	1	Dodekanisos Seaways	1

Πηγή: bluestarferries.gr & directferries.gr

Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφεται η διακίνηση επιβατών στα λιμάνια Γυαλού και Πανορμίτη της Σύμης για τα έτη 2011 και 2012 με Επιβατηγά-Οχηματαγωγά-Καταμαράν και Κρουαζιερόπλοια. Παρατηρούμε πως ενώ έχει αυξηθεί το 2012 πάνω από 240% η διακίνηση των επιβιβαζόμενων και αποβιβαζόμενων στο λιμάνι του Πανορμίτη, στο λιμάνι του

Γυαλού παρατηρείται μείωση κατά 4,2% στους αποβιβαζόμενους, 16% στους επιβιβαζόμενους και 19,5% στους επιβάτες κρουαζιερόπλοιων το ίδιο έτος.

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΣΤΑ ΛΙΜΑΝΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΗΣ

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ/ ΛΙΜΑΝΙ	ΕΤΟΣ 2011			ΕΤΟΣ 2012		
	ΓΥΑΛΟΣ	ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΥΑΛΟΣ	ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΠΟΒΙΒΑΖΟΜΕΝΟΙ	111.683	17.497	129.180	107.022	60.043	167.065
ΕΠΙΒΙΒΑΖΟΜΕΝΟΙ	127.077	14.614	141.691	106.524	59.270	165.794
ΕΠΙΒΑΤΕΣ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΩΝ	9.336		9.336	7.521		7.521

Πηγή: ΥπολιμεναρχείοΣύμης

ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της 2^η Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς και Αιγαίου, στη Σύμη λειτουργεί ένα εκ των οκτώ Πολυδύναμων Ιατρείων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, το οποίο όμως δεν είναι αρκετό για να καλύψει τις ανάγκες των ίδιων των κατοίκων της Σύμης. Το καλοκαίρι ο πληθυσμός της Σύμης σχεδόν τριπλασιάζεται, δημιουργώντας επιπλέον ανάγκη για ιατρικό και μη ιατρικό προσωπικό. Στον παρακάτω Πίνακα γίνεται περισσότερο κατανοητή η επιτακτική ανάγκη κάλυψης του κενού στον ιατρικό τομέα στη Σύμη.

Πληθυσμός Χειμώνα Καλοκαίρι σε αναλογία με τις υπάρχουσες Ιατρικές Θέσεις

Υγειονομική μονάδα	Υπηρετούντες γιατρού με αγροτικό	Μόνιμος πληθυσμός	Συνολικός πληθυσμός το καλοκαίρι	Κάτοικοι /γιατρό το χειμώνα	Κάτοικοι /γιατρό το καλοκαίρι
Σύμη	2	2.580	10.379	1.290	5.189,5

Πηγή: Έγγραφο Γενικής Διεύθυνσης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, (Α.Π. 3390/11-5-2012)

B. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ

1. Υπάρχουν οικονομικά ενεργά άτομα ιδιαίτερα νέοι και μάλιστα άνεργοι σε ηλικία που μπορούν να απασχοληθούν και στον πρωτογενή τομέα
2. Υπάρχει περιορισμένη μεν γεωργική έκταση, αλλά κατάλληλη για την ανάπτυξη γεωργικής δραστηριότητας
3. Ύπαρξη εποχιακής αυτοφυούς βλάστησης (πωόδη, φρυγανώδη) που ευνοεί την παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας θυμαρίσιου μελιού
4. Η καλή κατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας
5. Ευνοϊκές κλιματολογικές και περιβαλλοντικές συνθήκες

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

1. Ανταγωνισμός για την απασχόληση του εργατικού δυναμικού από τον τουρισμό.
2. Δεν υπάρχει υδατικό δυναμικό στο νησί και υποδομές που μπορούν να στηρίξουν και να επεκτείνουν τη γεωργική παραγωγή και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων
3. Έλλειψη συνεργατισμού μεταξύ των λιγοστών παραγωγών
4. Δυσκολίες προσβασιμότητας το χειμώνα
5. Αυξημένο κόστος παραγωγής λόγω νησιωτικότητας
6. Η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης των ατόμων που απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα
7. Απουσία μονάδας επεξεργασίας του ελαιοκάρπου
8. Η εκτροφή των αιγοπροβάτων γίνεται με μοναδικό προσανατολισμό την παραγωγή κρέατος
9. Υπέρβαση ορίου της βοσκοϊκανότητας του νησιού
10. Στατική μελισσοκομία με αποτέλεσμα τη μικρή παραγωγή
11. Η ποσότητα των προϊόντων που παράγονται είναι μικρή και αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες του νησιού
12. Εποχικότητα της αλιευτικής δραστηριότητας και της ζήτησης αλιευτικών προϊόντων
13. Η έλλειψη οικολογικής συνείδησης και εφαρμογή απαγορευμένων μεθόδων και πρακτικών αλιείας

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

1. Οι φυσικές ομορφιές του νησιού, η πλούσια χλωρίδα και πανίδα της περιοχής αποτελούν ιδιαιτερότητα του νησιού και ισχυρό πόλο έλξης επισκεπτών
2. Η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού προσφέρει δυνατότητα απορρόφησης της τοπικής παραγωγής
(Θρησκευτικός Τουρισμός – Ημερόπλοια – Σκάφη Αναψυχής)
3. Το νησί βρίσκεται πολύ κοντά στη Ρόδο και έχει συχνή σύνδεση με τα γύρω νησιά
4. Ως νησί κάτω των 3.100 κατοίκων κατατάσσεται σε πιο ευνοϊκή κατηγορία για την ένταξη σε ευρωπαϊκά προγράμματα για την χρηματοδότηση ιδιωτικών ή συλλογικών επενδύσεων
5. Η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει την δυνατότητα δημιουργίας μικρών μονάδων επεξεργασίας ζωικών προϊόντων (τυροκομεία) προσαρμοσμένων στην μικρή παραγωγή του νησιού.
6. Η ζήτηση ποιοτικών και παραδοσιακών προϊόντων διασφαλίζει την οικονομική βιωσιμότητα των πολύ μικρών επιχειρήσεων
7. Οι σημαντικές προοπτικές του νησιού για την ανάπτυξη εναλλακτικού αλιευτικού τουρισμού και υποδομών μικρής κλίμακας

ΚΙΝΔΥΝΟΙ

1. Η ρευστότητα των δρομολογίων δυσκολεύει τη διάθεση των προϊόντων σε γειτονικά νησιά στα οποία μπορεί να διοχετευθεί μέρος της παραγωγής της Σύμης.
2. Η συγκοινωνία των άλλων νησιών με τη Σύμη έχει μεγάλο κόστος, επειδή η Σύμη δεν ανήκει στα νησιά της άγονης γραμμής που επιδοτείται
3. Η αποκλειστική εξάρτηση σε τρόφιμα από περιοχές εκτός του νησιού ενέχει υψηλό κίνδυνο έλλειψης τροφίμων ή εμφάνισης φαινομένων εκτροπής της αγοράς τροφίμων (κερδοσκοπικά φαινόμενα, υψηλές τιμές λόγω έλλειψης ειδών κλπ)

4. Η εισαγωγή φθηνών νωπών προϊόντων θα καθιστά τα ντόπια προϊόντα μη ανταγωνιστικά
5. Υποβάθμιση του περιβάλλοντος από το υφιστάμενο σύστημα βόσκησης με αρνητικές επιπτώσεις στη μελισσοκομία και την κτηνοτροφία.
6. Η γειτνίαση των αλιευτικών δραστηριοτήτων με άλλες ανταγωνιστικές χρήσεις και η ευαισθησία του φυσικού περιβάλλοντος

Γ.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Σύμη, έχει μετατοπίσει το κέντρο βάρους της οικονομίας σε δραστηριότητες συναφείς με τον τουρισμό και οδήγησε τον πρωτογενή τομέα σε συρρίκνωση. Αν θέλουμε όμως, να μιλάμε για ισόρροπη ανάπτυξη του νησιού είναι απαραίτητη η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα με στόχο την κάλυψη των διατροφικών αναγκών του στο μέτρο του δυνατού, την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και τη διασύνδεση του με τον τουρισμό. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί στοχεύοντας στις παρακάτω δράσεις:

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

1. Εφαρμογή του συστήματος βόσκησης που προτείνεται στη μελέτη Βοσκοϊκανότητας, με ευθύνη του Δήμου που είναι και ο διαχειριστής των δημοτικών βοσκοτόπων.

2. Περιορισμός του ζωικού κεφαλαίου στα όρια της βοσκοϊκανότητας του νησιού με εφαρμογή υποχρεωτικού προγράμματος εκτατικοποίησης.

3. Εφαρμογή κανονικής χρήσης του βοσκότοπου, στα πλαίσια ενός μακροχρόνιου και αυστηρού Προγράμματος Ορθολογικής Αξιοποίησης και Διαχείρισης των βοσκοτόπων, με σκοπό την αύξηση πολλών από τα επιθυμητά είδη στη φυτοκάλυψη των λιβαδιών.

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

1. Επεξεργασία και τυποποίηση προϊόντων όπως **σύκα** και **φραγκόσυκα**, τα οποία θα διατίθενται κυρίως στην τουριστική αγορά.
2. Διασύνδεση του μελιού με τον τουρισμό. Προώθηση και διάθεση στις τουριστικές μονάδες των νησιών

3. Αύξηση της καλλιέργειας των κτηνοτροφικών φυτών στις διαθέσιμες εκτάσεις για αντικατάσταση των εισαγόμενων ζωοτροφών που αυξάνουν το κόστος παραγωγής της κτηνοτροφίας.
4. Εξασφάλιση αδειών λειτουργίας από όλες τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις
5. Καλλιέργεια αρωματικών φυτών και η διασύνδεση τους με τον φυσιολατρικό τουρισμό που είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στο νησί. Η παρουσία αρωματικών φυτών σε όλο το νησί δηλώνει την πλήρη προσαρμογή των φυτών αυτών στις γεωκλιματικές συνθήκες της περιοχής. Η καλλιέργεια των αρωματικών φυτών θα έχει θετικές επιπτώσεις και στη μελισσοκομία.
6. Βελτίωση της μελισσοκομικής χλωρίδας με φυτά που θα δώσουν ανθοφορία εκτός της εποχής του θυμαριού είτε από τους ίδιους τους μελισσοκόμους είτε σε κάθε προσπάθεια δενδροφύτευσης στο νησί.
7. Προτείνεται η τεχνική της μετακινούμενης μελισσοκομίας.
8. Προτείνεται η αλλαγή κατεύθυνσης των κτηνοτροφικών μονάδων ώστε παράλληλα με το κρέας να παράγεται και να αξιοποιείται το γάλα. Με παράλληλη ανάπτυξη συλλογικών δομών για την ίδρυση μικρού τυροκομείου. Αυτό θα οδηγήσει στην παραγωγή προϊόντων που θα έχουν τη δυνατότητα να διοχετευθούν στην τοπική αγορά.
9. Ανάπτυξη του Αλιευτικού Τουρισμού με τη φιλοξενία ατόμων - τα οποία δεν ανήκουν στο πλήρωμα του σκάφους - σε επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη με σκοπό την αναψυχή, την επίδειξη αλιευτικών μεθόδων, τη σίτιση και γενικά την παροχή τουριστικών υπηρεσιών που συνδέονται με την αλιεία.
10. Ίδρυση και λειτουργία βιολογικών μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας μικρής κλίμακας από ομάδες αλιέων.
11. Δημιουργία, μικρής κλίμακας, εγκαταστάσεων τυποποίησης, μεταποίησης και εμπορίας αλιευτικών προϊόντων (συσκευαστήρια, ψυκτικοί και αποθηκευτικοί χώροι) για την παραγωγή παραδοσιακών αλίπαστων και άλλων ιχθυοπαρασκευασμάτων.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Προτείνεται η εκπαίδευση των νέων που επιθυμούν να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα αλλά και των ατόμων που ήδη απασχολούνται, ώστε να γνωρίσουν και να

εφαρμόσουν τις νέες τεχνικές που δεν εφαρμόζονται στο νησί. Στο νησί έχουν εγκατασταθεί νέοι σε ηλικία άνθρωποι, οι οποίοι μπορούν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα αποκλειστικά ή συμπληρωματικά με τον τουρισμό.

2. Προτείνεται η ενημέρωση σε κοινοτικά προγράμματα για ιδιωτικές επενδύσεις και επιδοτήσεις καθώς και σε θέματα που αφορούν νομικό πλαίσιο για άδειες λειτουργίας και ανάπτυξη συλλογικών δομών.